

SANDEFJORD
KOMMUNE

«TO-HJEM»

ET VEILEDNINGSHEFTE FOR BARNEHAGEANSATTE I
SANDEFJORD KOMMUNE

En arbeidsgruppe bestående av styrere i kommunale og private barnehager i Sandefjord kommune, har utarbeidet dette veiledningshefte i forbindelse med at foreldre har gått/går fra hverandre.

Hefte er i hovedsak ment til bruk for ansatte i barnehagen, slik at barna skal bli godt ivaretatt i denne livssituasjonen.

Første del er en veileder for ansatte med definisjoner, rettigheter og plikter. I andre del har vi innspill og henvisninger til hvordan møte barn i en vanskelig tid, og til det direkte samarbeidet med foreldrene.

På nett ligger det mange gode hefter som omhandler dette tema, og derfor har vi valgt å henvise til noen av disse nettstedene.

Sandefjord 01.11.2017

Kjersti Lysen, Elverøy barnehage

Heidi Hov, Høyjord barnehage

Vanja Cecilie Aspenes, Gapahuken barnehage

Tove Fjørtoft, Modalen barnehage

Gerd Merethe Carlsen, Svartås barnehage

DEL 1

1.0 DEFINISJONER

1.1 Hva er foreldreansvar?

Foreldreansvar er den rett og plikt foreldrene har til å bestemme for barnet i personlige forhold, jf. barneloven § 30. Personlige forhold vil si saker som for eksempel:

- oppdragelse av barnet
- hvor barnet skal bo
- navnespørsmål
- innmelding og utmelding av trossamfunn og foreninger
- pass
- medisinske inngrep
- valg av type barnehage (dersom det f.eks. er livssynsbarnehager)

1.2 Hva betyr felles foreldreansvar:

Foreldre som er gift når barnet blir født har automatisk felles foreldreansvar. Hvis de flytter fra hverandre, vil begge fortsatt ha foreldreansvar dersom de ikke avtaler at mor eller far skal ha foreldreansvar alene. En slik avtale må være sendt til Folkeregisteret for å være gyldig. Hvis foreldrene ikke blir enig om dette, kan de be domstolen om å avgjøre spørsmålet.

Fra 1.1.2006 fikk også *samboende* foreldre automatisk felles foreldreansvar.

Lovendringene gjelder for barn som ble født etter 1. januar 2006.

Foreldre som *ikke bor sammen* på det tidspunktet når barnet blir født, kan avtale at de skal ha felles foreldreansvar og sende melding om dette til Folkeregisteret. Dette gjelder også foreldre som på grunn av tidligere regelverk ikke har felles foreldreansvar.

Mer informasjon om dette kan en finne på Barne- og likestillingsdepartementet side; www.bld.dep.no.

1.3 Hva betyr samværsrett?

Barneloven gir barn rett til samvær med begge foreldrene, også når foreldrene ikke bor sammen, jf. barneloven § 43. Foreldrene kan fritt avtale hva slags samværsordning de ønsker å ha. Utgangspunktet er at samværet skal skje ut fra hva som vil være best for barnet. Begge foreldrene har ansvar for at samværsretten blir oppfylt.

Det er foreldrene som har ansvar for at samværsretten blir oppfylt – herunder organisere samværsretten. Samværsretten kan ha konsekvenser for barnehagen dersom det er avtalt at den som har samvær skal hente barnet i barnehagen. I slike tilfeller bør barnehagen ha skriftlig dokumentasjon fra foreldrene (se vedlagte skjema).

2.0 KONSEKVENSER FOR BARNEHAGEN

2.1 Ved felles foreldreansvar:

- Begge foreldre har samme rett til å delta på foreldremøter
- Begge foreldre har samme rett til å ha foreldresamtaler
- Begge foreldrene er valgbare til samarbeidsutvalg og lignende
- Begge foreldre skal inviteres til arrangementer og tilstelninger
- Begge foreldre har rett til samme opplysninger fra barnehagen
- Begge foreldre har rett til opplysninger om barnet og barnets forhold i barnehagen, men ikke opplysninger om den andre forelderens eller barnets hjemmesituasjon.
- Samtykke fra begge foreldre ved henvisning til PPT

2.2 Ved aleneansvar:

I enkelte tilfeller har den ene forelderens ansvar alene.

Det kan f.eks. være at foreldrene ikke var gift eller samboende da barnet ble født

(og foreldrene ikke har inngått en avtale om felles foreldreansvar).

Den ene parten kan også ha foreldreansvar alene etter en skilsmisse dersom foreldrene har gjort en avtale om det.

I enkelte tilfeller foreligger det en rettslig avgjørelse på at bare den ene forelder skal ha foreldreansvar.

- Den som har foreldreansvar alene skal gi den andre opplysninger om barnet når vedkommende ber om det
- Den som ikke har foreldreansvar *har rett til opplysninger om barnet og barnets forhold i barnehagen*, men ikke opplysninger om den andre forelder eller barnets hjemmesituasjon. Bestemmelsen gjelder også om vedkommende ikke har samværsrett.
- Barnehagen kan nekte å gi opplysninger *dersom det kan være til skade for barnet*. Uttrykket dekker ikke bare de situasjoner der opplysningene kan tenkes brukt direkte mot barnet. Det dekker også situasjoner der opplysningene kan tenkes brukt mot den som har foreldreansvar, der dette i neste omgang kan være til skade for barnets situasjon. En slik nektelse kan påklages til fylkesmannen. En nektelse bør begrunnes skriftlig pga klageadgang.
- Den som ikke har foreldreansvar kan delta på foreldremøter dersom den andre forelder gir sitt samtykke til det.
- I helt spesielle tilfeller kan fylkesmannen bestemme at den som ikke har foreldreansvar skal miste retten til opplysninger om barnet. Dette kan skje hvis opplysningsretten er misbrukt, eller hvis foreldrene har meget store konflikter.

3.0 ANDRE OMSORGSPERSONER

3.1 Ny samboer/ektefelle:

Ny samboer eller ektefelle til den som har del i foreldreansvaret har *ikke krav* på å delta i felles foreldresamtale/møter når den andre som har del i foreldreansvaret ikke godtar dette. Dette betyr at dersom to foreldre med felles foreldreansvar ønsker å møte på det samme foreldremøtet, må det legges til grunn at hver av dem kan motsette seg at det også møter en tredjeperson.

Ny samboer/ektefelle ev andre kan delta i foreldresamtale/møte dersom det bare er den ene forelder som skal ha samtale og vedkommende gir samtykke til at ny samboer kan delta på møtet.

3.2 Fosterforeldre:

Hvis barnevernet har plassert barnet hos fosterforeldre er det disse som utøver den daglige omsorg i foreldrenes sted.

Foreldre som er fratatt foreldreansvar i medhold av barneverntjenesteloven, kan ikke kreve opplysninger.

4.0 NÅR BARNET BOR FAST HOS DEN ENE AV FORELDRENE

4.1 Rettigheter til den barnet bor fast hos, jfr.barneloven § 37:

(Den av foreldrene som barnet bor fast hos har alltid foreldreansvar)

- Bestemmelsesrett i spørsmål som gjelder den direkte daglige omsorgen for barnet, som klær, mat, sengetid, innetid etc.
- Bestemmer om barnet skal gå i barnehage.
- Kan flytte med barnet til et annet sted i landet.

4.2 Konsekvenser for barnehagen

- Barnehagen forholder seg til den som barnet bor fast hos i forhold til avgjørelser i hverdagen som f.eks. niste, utstyr, turer.
- Det er den som barnet bor fast hos som kan bestemme hvem som kan hente og bringe i barnehagen.
- Dersom hentetiden er innenfor samværstiden, kan samværsberettigede hente, og kan bestemme at ny samboer, bestemor og andre kan hente.
- Barnehagen bør ha liggende en skriftlig avtale der samværet er beskrevet slik at barnehagen vet hvilken av foreldrene som henter ulike dager.
- Dersom det foreligger en dom eller et vedtak fra fylkesmannen som sier at samværsberettigede skal hente barnet i barnehagen til fastsatte tider, må barnehagen likevel kunne utlevere barnet selv om den barnet bor fast hos gir en annen beskjed. Dette forutsetter selvfølgelig at dommen eller vedtaket dokumenteres overfor barnehagen.
- Barnehagen kan ikke pålegges å oppfylle en samværsavtale når avtale om samvær ikke er innenfor hentetid. Det er foreldrene som er forpliktet til å oppfylle avtalen. Samværsberettigede kan ikke få utøve samvær i barnehagen dersom dette ikke er avtalt med barnehagen og den andre forelderen.

5.0 NÅR BARNET HAR DELT FAST BOSTED

Delt fast bosted betyr at barnet har fast bosted hos begge foreldrene (i motsetning til når barnet har fast bosted hos den ene forelderen, men samvær med den andre).

Delt fast bosted innebærer ikke nødvendigvis at barnet bor like mye hos hver, men at foreldrene har *samme avgjørelsesmyndighet*.

Foreldrene kan avtale delt fast bosted. I særlige tilfeller kan også domstolen idømme delt fast bosted mot den ene eller begge foreldrenes vilje.

5.1 Konsekvenser for barnehagen

Ved delt fast bosted må barnehagen forholde seg til begge foreldrene når det gjelder informasjon, bringing/henting, praktiske avtaler i forhold til klær, utstyr, turer, samtaler etc.

6.0 HENVENDELSER FRA ADVOKATER - VITNE I RETTSAKER

6.1 Henvendelse fra advokat

Erfaringer viser at mange advokater henvender seg pr telefon til barnehagen for å få opplysninger i forbindelse med barnefordelingssaker. Det er viktig at barnehagen gir beskjed om at ingen kan gi en uttalelse før en skriftlig henvendelse er mottatt, samt en skriftlig bekreftelse på at taushetsplikten er opphevet.

Det bør ikke gis opplysninger muntlig. Barnehagen bør skrive en rapport/eller en uttalelse.

Selv om taushetsplikten er opphevet, innebærer det at barnehageansatte kun kan gi informasjon om barnet og barnets forhold i barnehagen, ikke informasjon om den andre forelderens eller hjemmeforhold hos denne.

Ansatte i barnehage har taushetsplikt etter barnehageloven § 20 jfr. forvaltningsloven §§ 13-13f. «Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om: 1) noens personlige forhold ...». Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene gjøres kjent for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker, jf. forvaltningsloven § 13a nr 1.

6.2 Vitne i rettsak

Dersom en ansatt i barnehagen blir stevnet som vitne i en rettsak, er den ansatte pliktig til å stille som vitne i retten. Den ansatte er da ikke pliktig til å gi egne vurderinger, kun faktaopplysninger.

I utgangspunktet er den ansatte bundet av taushetsplikten også i forhold til vitnemål i retten. Dersom den som har krav på taushet ikke har samtykket til at den ansatte kan gi taushetsbelagte opplysninger i retten, er det fylkesmannen som har myndighet til å oppheve taushetsplikten.

I sivile saker, for eksempel barnefordelingssaker, vil det være advokaten som ønsker å føre den barnehageansatte som vitne, som har ansvaret for å søke fylkesmannen om å oppheve taushetsplikten. I straffesaker vil det være påtalemyndigheten som har ansvar for å søke fylkesmannen om fritak fra taushetsplikten. Jfr. tvisteloven § 22-3 og straffeprosessloven §§ 118 og 230 – vitneførsel og fremleggelse av taushetsbelagte dokumenter for domstolene.

I en del saker henvender en forelder/forelderens advokat seg til ansatte i barnehagen og ber vedkommende stille frivillig som vitne i for eksempel barnefordelingssak, d.v.s. uten vitnestevning. Den ansatte bør avslå dette. Dersom den ansatte stiller frivillig som vitne for den ene parten i retten, vil det kunne oppfattes som at den ansatte/barnehagen har "tatt parti" for denne parten. Dette vil være svært uheldig. Det er viktig at barnehagen og de ansatte er tydelige på at de ikke velger side i konflikten. Barnehagen skal være en konfliktfri sone.

Hvis barnehagen allikevel mener (av gode dokumenterbare grunner) at et bosted er bedre enn det andre (til barnets beste), kan barnehagen ev uttale dette skriftlig.

Hvem bør stille som vitne? Det er ingen fasit på dette. Noen barnehager foretrekker styrer, og andre barnehager velger at pedagogisk leder gjør dette. Uansett hvem man velger, er det en forutsetning at den som skal vitne kjenner barnet og familien, og kan beskrive situasjonen godt.

6.3 Om å gi opplysninger både skriftlig og muntlig

Når det gis opplysninger til rettsapparatet, bør dette være faktaopplysninger som beskriver hva som skjedde, hvordan det skjedde, beskrivelse av barnets adferd og evt endringer, dato, hvem som var tilstede, gjengivelse av hva som ble sagt, dokumentert hyppighet ol.

Barnehagene må ha fast rutine på at når et barns adferd og eller en familiesituasjon er definert bekymringsfull, må det noteres ned hendelser og utsagn fortløpende. Personalet må vite hvor de skal notere dette. Dette er viktig som dokumentasjon i uttalelser og eventuelt i en rettsak senere.

7.0 FORELDRE I KONFLIKT

7.1 Høyt konfliktnivå

Hvis konfliktnivået mellom foreldre blir av en slik karakter at vi er bekymret for barnets trivsel og utvikling, må barnehagen være i dialog med foreldrene og sette ord på hva dette gjør med barnet. I enkelte tilfeller kan det være riktig at barnehagen må henvise til barnevernet, slik at foreldrene får veiledning på hvordan de skal opptre i den vanskelige prosessen.

Hvis begge foreldrene har foreldreansvar, kan ikke den ene forelderens kun si muntlig til barnehagen at den andre forelderens ikke skal hente uten å levere dokumentasjon på denne bestemmelsen.

Foreldre med foreldreansvar har rett til å hente barnet i barnehagen, selv om det er uten om en eventuell samværsavtale. Barnehagen bør i en slik situasjon si at dette er utenfor avtalen, be den som henter om å vente litt og kontakte den andre forelderens.

Barnehagen skal på ingen måte være delaktig i å eskalere en konflikt eller holde igjen barnet med makt.

DEL 2

8.0 BARNES SORGREAKSJONER

Årlig opplever over 20 000 barn at foreldrene skiller seg eller blir separert. I tillegg kommer flere tusen brudd mellom samboere med barn. Mange av disse barna går i barnehage, og det er viktig at barnehageansatte er orientert, og bevisste på hvordan de opptrer og følger opp barn i en bruddsituasjon.

Foreldrene/foresatte er de viktigste voksne i barnas liv. En skilsmisse eller et samlivsbrudd oppleves ofte som en krise eller et tap for barnet. De fleste barn kjenner sorg og savn når foreldrene skiller lag, men de uttrykker det ulikt. Omfanget av barnets sorgreaksjon vil variere, og det er bla avhengig av hvordan foreldrene håndterer situasjonen og barnets personlige egenskaper.

Les mer om barns sorgreaksjoner: Voksne for barn: www.vfb.no

9.0 HVORDAN MØTE BARN I SORG - SENSITIVE VOKSNE

Barnehagen er først og fremst barnets arena, og skal være et fristed når hjemmeforholdene blir vanskelige. Barnet må få bruke sine krefter på å leke og utvikle seg og ikke på å forholde seg til de voksnes konflikter. Derfor er det viktig at barnet blir spesielt godt ivaretatt i en slik prosess.

De voksnes evne til å være sensitive for barnets følelser er en av det viktigste faktorene som fremmer trygghet og god tilknytning. Trygghet og tilknytning er igjen en grunnleggende faktor for at barnet skal trives og utvikle seg. Gjennom god tilknytning kan vi hjelpe barn med å håndtere vanskelige følelser.

Aktuelle tiltak:

- Det er naturlig at kontaktpersonen til barnet er den som får ansvar for å følge opp barnet spesielt, gi barnet økt oppmerksomhet og å gjøre hyggelig ting sammen.
- Kontaktpersonen er den naturlige samtalepartner for barnet. Barnehagen er en viktig del av barnets liv, og det kan være godt å kunne snakke som følelsene sine der. Hvis vi velger å ikke prate med barna om dette, gir vi signaler på at barnets opplevelser ikke er så viktige.

- Personalet bør ha et våkent øye for hvordan barnet har det, og observere barnet spesielt i denne perioden.

Hvis de ansatte observerer at barnet har det vanskelig, er det nødvendig med dialog med foreldrene om barnets trivsel.

Hvis de ansatte opplever at foreldrene ikke evner å ta ansvar for barnets beste, anbefales det at foreldre og eller barnehagen tar kontakt med andre instanser for råd og veiledning.

Les mer om den voksnes rolle på: www.fubhg.no

Aktuell litteratur: Brandtzæg, Torstensson, Øiestad, *Se barnet innenfra*, Kommuneforlaget. Boken handler om hvordan jobbe med god tilknytning i barnehagen.

10.0 FORELDRESAMARBEID

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barnets oppdragelse og danning. Dette prinsippet er nedfelt i barnekonvensjonen og barneloven 8.april 1981 nr.7.

I rammeplanen for barnehager, står det at «Barnehagen representerer et komplementerende miljø til hjemmet», og vi skal derfor støtte foreldre i oppdragelsen og i dannelsesprosessen til barnet.

Ved et samlivsbrudd skal de ansatte være bevisst på sin rolle overfor foreldrene. Det kan være utfordrende å forholde seg til foreldre som er i konflikt med hverandre uten å velge side, spesielt hvis barnehagepersonalet opplever mer sympati for den ene parten. Barnehager som har et bevisst verdisyn og gode uttalte retningslinjer, vil i en slik situasjon stå bedre rustet (som ansatt og organisasjon) til å møte barn og foreldre i denne prosessen.

11.0 FORELDRESAMTALE

Vi anbefaler at foreldrene informeres (foreldremøte, eller på andre måter) at barnehagen har utarbeidet retningslinjer for hvordan de følger opp barnet og familien ved samlivsbrudd. Da er det lettere å ta kontakt og invitere til et samarbeid i denne fasen.

Pedagogisk leder inviterer til en foreldresamtale kort tid etter at barnehagen har fått beskjed om samlivsbrudd. Det er viktig at begge foreldrene blir innkalt, og får samme informasjon.

Aktuelle spørsmål i samtalen:

Hva vet barnet, hvilket behov har barnet nå?

Hva slags reaksjoner har barnet hatt på situasjonen i barnehagen og hjemme?

Samarbeidet og informasjonsutveksling mellom hjem og barnehage videre?

Foreldreansvar, samværsordning og bosted?

Vi har laget et skjema der noen av disse spørsmålene vil bli besvart, og pedagogisk leder kan dele ut vedlagte skjema før samtalen, eller den kan fylles ut på samtalen.

12.0 GOD INFORMASJON

Opprettholdelse av god kontakt med begge parter, er av stor betydning. Slik kan de ansatte viser at de bryr seg om begge foreldrene. Formidling av informasjon til begge foreldrene kan bli viktig, da barnehagen ikke kan forvente at foreldrene informerer hverandre.

13.0 GARDEROBEVETT-REGLENE

Garderoben er ofte en viktig møteplass når barnet bringes til og fra barnehagen. Det er viktig å avklare med foreldrene at garderoben ikke er stedet til å snakke om alvorlige temaer, og spesielt ikke «over hodet på barnet». I hente og bringesituasjonen bør barnet være i sentrum, og beskjeder og informasjon kan gis på telefon eller i samtale.

Forslag til lesning for foreldrene:

www.barneoglikestillingsdepartementet.no «Barn og samlivsbrudd»

www.vfb.no «Råd til foreldre ved samlivsbrudd»

www.fub.no «Barn og brudd»

14.0 FORELDREVEILEDNING

Barnehagens rolle er å samarbeide med foreldrene vedr barnets trivsel og utvikling i barnehagen. Hvis foreldre har behov for ytterligere veiledning og hjelp til å samarbeide dem i mellom, må de søke hjelp andre steder.

Familievernkontoret er et statlig tilbud i forbindelse med samlivsbrudd og konflikter mellom foreldre. Familievernkontoret utfører lovpålagte meklings ved samlivsbrudd. Tilbudet er gratis, og både enkeltpersoner, par, tidligere par og familier kan ta kontakt.

Familierådgivningskontoret i Sandefjord: 33 48 22 50

TO-HJEM – ET SKJEMA FOR FORELDRE SOM IKKE BOR SAMMEN

Barnehage:

KONTAKTOPPLYSNINGER (NAVN, ADRESSE, TLF.MAIL)

Mor: _____

_____

Far: _____

_____

FORELDREANSVAR

Felles (sett ring rundt):   JA   NEI

Aleneansvar – hvem: _____

FAST BOSTED

SAMVÆRSAVTALE

Beskriv samværsavtalen dere har bestemt dere for:

DELTAGELSE PÅ ARRANGEMENTER I BARNEHAGEN

Hvilke tanker har dere om deltakelse på arrangementer i barnehagen?

FORELDRESAMTALER

Barnehagen har som hovedregel å innkalle begge foreldre til felles foreldresamtale.

INFORMASJON

Hvilken informasjon har dere behov å få fra barnehagen?

ANNET